

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 1997/98:166 Ny associationsrätt för bankaktiebolag, m.m. jämte en motion som väckts under den allmänna motionstiden år 1998.

I propositionen föreslås att bankaktiebolagslagen avskaffas och att aktiebolagslagen i stället skall utgöra den associationsrättsliga grunden för bankaktiebolagen. Vissa särbestämmelser föreslås dock för bankaktiebolagen, huvudsakligen i ett nytt kapitel i bankrörelselagen. I propositionen föreslås även en ändring i lagen om försäkringsmäklare, som innebär en anpassning till EG-rätten.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

Med anledning av motionen förordar utskottet en ändring i regeringens förslag såvitt avser styrelsens sammansättning i bankaktiebolag. Härigenom tillgodoses de önskemål som Svenska Bankföreningen framfört i samband med en uppvaktning inför utskottet. I övrigt tillstyrker utskottet bifall till propositionens lagförslag.

I betänkandet föreslår utskottet på eget initiativ en redaktionell ändring i lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

Propositionen

I proposition 1997/98:166 föreslår regeringen (Finansdepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617),
2. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
3. lag om ändring i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda,
4. lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
5. lag om ändring i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,
6. lag om ändring i lagen (1989:508) om försäkringsmäklare,
7. lag om ändring i jordabalken,
8. lag om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden,
9. lag om ändring i lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktie- marknadsbolag m.m.

Lagförslagen har intagits som bilaga 1 till betänkandet.

Motionen

Motion väckt under den allmänna motionstiden 1998

1998/99:L205 av Stig Rindborg m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om styrelsens sammansättning i bankaktiebolag,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i bankrörelselagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

Ny associationsrätt för bankaktiebolag

Bank är en gemensam beteckning på de företag som har fått regeringens tillstånd (oktroj) att driva bankrörelse. Med bankrörelse avses verksamhet i vilken ingår inlåning på konto om behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel. Bankverksamhet kan bedrivas av bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker.

Tillståndspliktig finansieringsverksamhet, som inte är att beteckna som bankrörelse, kan bedrivas genom kreditmarknadsföretag. Sådan verksamhet regleras av lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet.

Aktiebolagslagen (1975:1385) innehåller associationsrättsliga regler för aktiebolag. En grundläggande tanke i den lagen är att aktieägarna inte svarar personligen för bolagets åtaganden och förpliktelser. Aktiekapitalet fungerar som en slags garanti för borgenärs- och aktieägarintressena.

För banker gäller emellertid särskilda associationsrättsliga regler. Beträffande banker som drivs i aktiebolagsform finns dessa i bankaktiebolagslagen (1987:618), för sparbanker i sparbankslagen (1987:619) och för medlemsbanker i lagen (1995:1570) om medlemsbanker.

Gemensamma bestämmelser för de tre bankkategorierna finns i bankrörelselagen (1987:617). Enligt bankrörelselagen får en bank endast ägna sig åt viss i lagen angiven verksamhet, exempelvis kreditgivning och annan finansieringsverksamhet, betalningsförmedling samt ekonomisk rådgivning. En bank får vidare enbart förvärva sådan egendom som anges i lagen. Bankrörelselagen innehåller även regler om etablering utomlands, revision, skadestånd, firma och tillsyn. Tillsynen handhas av Finansinspektionen.

Mot bakgrund av den finansiella kris som drabbade i synnerhet bankerna i början av 1990-talet tillkallade regeringen i juni 1995 en kommitté med uppdrag att utreda behovet av ändringar i det regelverk som styr framför allt bankers och andra kreditinstituts verksamhet, men även andra institut på det finansiella området, t.ex. värdepappersbolag och försäkringsbolag (dir. 1995:86). Kommittén, som antog namnet Banklagskommittén, har till uppgift att överväga bl.a. frågor om hantering av ekonomiska risker och behovet av intern kontroll i banker och andra finansiella institut, beslutsdelegation och beslutsfattande, tillsynsverksamhet, revisorernas roll, Finansinspektionens ingripande och sanktioner, regler för situationer då ett enskilt kreditinstitut har finansiella svårigheter samt det straffrättsliga systemet på området.

Banklagskommittén överlämnade våren 1998 delbetänkandet (SOU 1998: 27) Nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag. I betänkandet föreslås att aktiebolagslagens regler för ledningen av bolag, med vissa undantag, skall gälla även för bankaktiebolag och försäkringsbolag.

På grundval av Banklagskommitténs delbetänkande och en inom Finansdepartementet år 1998 upprättad promemoria om ny associationsrätt för bankaktiebolag och försäkringsbolag lämnas i förevarande proposition förslag till ändringar av de associationsrättsliga bestämmelser som gäller för bankaktiebolag.

I propositionen anförts att de associationsrättsliga bestämmelserna för bankaktiebolagen sedan länge nära knutit an till de grundläggande principerna i den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen. Denna tillnärmning har fortsatt i än högre grad i och med att Sverige har genomfört EG:s bolagsrättsliga direktiv. Den bolagsrättsliga regleringen av bankaktiebolagen i bankrörelselagen och bankaktiebolagslagen överensstämmer alltså till stora delar med regleringen av de allmänna aktiebolagen i aktiebolagslagen. I propositionen framhålls att vissa skillnader dock kvarstår enligt gällande rätt.

Enligt propositionen är tiden nu mogen att – som ett komplement till Banklagskommitténs arbete – se över de särskilda associationsrättsliga reglerna för bankaktiebolag. En vidare samordning med aktiebolagslagen skulle, anförts det, kraftigt nedbringa antalet associationsrättsliga bestämmelser i den särskilda lagstiftningen för bankaktiebolag och undanröja de tolkningssvårigheter som kan uppkomma vid jämförelser mellan motsvarande bestämmelser i de olika lagarna. En sådan reform kommer också att underlätta det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Utgångspunkten för översynen är således att så långt det är möjligt låta aktiebolagslagen tillämpas även för bankaktiebolagen, och att bankaktiebolagslagen bör upphävas. Aktiebolagslagen anses i allmänhet tillgodose skyddet för aktietecknare, aktieägare och borgenärer. Endast mycket väl motiverade särbestämmelser bör enligt regeringen kvarstå. De omständigheter som kan föranleda särskilda associationsrättsliga bestämmelser för bankaktiebolag är sådana som tar sikte på dessa bolags särart. Sådana omständigheter är, anförts det i propositionen, att det för bankaktiebolagen gäller tvingande näringsrättsliga bestämmelser i EG-direktiv. Andra skäl till särreglering är att bankerna intar en särställning i det finansiella systemet samt hänsyn till konsumentskyddsintresset på området.

Med hänsyn till det anförda föreslås i propositionen att aktiebolagslagen i stället för bankaktiebolagslagen skall utgöra den associationsrättsliga grunden för bankaktiebolagen, och att vissa särregler som bedömts erforderliga för bankaktiebolagen huvudsakligen skall tas in i ett nytt 9 kap. i bankrörelselagen. De särregler som sålunda föreslås gäller bl.a. aktiekapitalets storlek, oktroj, bolagets ledning, revision, låneförbud, likvidation, firma och registrering.

Regeringen föreslår att den nya regleringen träder i kraft den 1 januari 1999. I vissa avseenden föreslås utförliga övergångsbestämmelser.

Vad särskilt gäller *bolagets ledning* finns i dag bestämmelser, för de allmänna aktiebolagens del i 8 kap. aktiebolagslagen och för bankaktiebolagen i

7 kap. bankaktiebolagslagen. Det finns för närvarande betydande skillnader mellan de båda lagarnas regler i nämnda hänseende. Bl.a. är i bankaktiebolag styrelsen det enda ledningsorganet, medan allmänna aktiebolag – såvitt avser publika bolag – har en tudelad organisation med en styrelse och en verkställande direktör. Ett privat aktiebolag skall ha en styrelse men behöver inte ha någon verkställande direktör. Vidare skall styrelsen i ett publikt aktiebolag bestå av minst tre ledamöter, medan styrelsen i ett privat aktiebolag kan bestå av en eller två ledamöter om minst en suppleant utses. Enligt bankaktiebolagslagen skall styrelsen i ett bankaktiebolag bestå av minst fem ledamöter. Därvid får enligt 7 kap. 3 § andra stycket högst en för varje påbörjat femtal av styrelseledamöterna vara anställd i banken, den s.k. femtalsregeln.

Regeringen framhåller i propositionen att syftet bakom femtalsregeln är att stärka styrelsens oberoende i förhållande till anställda i ledande positioner. Detta syfte bör enligt regeringen även i fortsättningen vara avgörande. Styrelsen kan nämligen, anför det, inte fungera som tillsynsorgan om alltför många av styrelseledamöterna samtidigt är anställda i bankaktiebolaget. Motsvarande synpunkter gör sig i och för sig gällande i allmänna aktiebolag av en viss storlek. Med hänsyn till det särskilt starka intresset av en väl fungerande intern kontroll i banker är det, anför det vidare, emellertid särskilt viktigt att garantera styrelsens oberoende ställning i bankaktiebolag. En särregel i detta avseende bör därför enligt regeringen finnas kvar.

Enligt propositionen innebär emellertid den nuvarande femtalsregeln en alltför kraftig begränsning av andelen anställda i styrelsen. Det är, anför det, önskvärt att bestämmelsen utformas så att bankaktiebolagen får en möjlighet att låta verkställande direktören och eventuellt andra personer i bankledningens vara representerade i styrelsen utan att denna för den skull behöver bli alltför stor. Regeringen delar dock Banklagskommitténs bedömning att styrelsen i vart fall till övervägande del bör bestå av personer som inte sitter i bankens ledning eller eljest är anställda i koncernen.

I propositionen föreslås sålunda den lydelsen av bestämmelsen i bankrörelselagen om styrelsens sammansättning, att styrelsen i ett bankaktiebolag skall ha minst tre ledamöter, varav flertalet skall vara personer som inte är anställda i banken eller i företag som ingår i samma koncern som banken (9 kap. 10 §).

Vid en uppvaktning i ärendet inför utskottet har *Svenska Bankföreningen* framfört kritik mot den i propositionen föreslagna bestämmelsen om styrelsens sammansättning. Föreningen har därvid anför i huvudsak följande.

Enligt Bankföreningen får det anses naturligt att ett moderbolag utser en dotterbolagsstyrelse som helt eller till övervägande del består av anställda i moderbolaget eller systerbolag. Mot den bakgrunden innebär regeringens förslag alltför långtgående restriktioner för bankaktiebolag jämfört med andra aktiebolag när det gäller sammansättningen av styrelsen. Den praktiska följden av regeringens förslag blir, enligt Bankföreningen, att majoriteten av styrelseledamöterna måste hämtas utanför koncernen, trots att moderbolaget äger alla aktier och därmed har det fulla ägaransvaret för banken. Ägarens möjligheter att fullgöra sina rättigheter och skyldigheter skulle därmed begränsas högst avsevärt. Enligt Bankföreningen innebär förhållandet, att en stor andel av styrelseledamöterna i ett bankaktiebolag är anställda i moderbo-

laget eller systerbolag, inte att en effektiv internkontroll försvåras. Risken är enligt Bankföreningen att en särregel med den innebörd regeringen föreslår begränsar Sveriges möjligheter att behålla och attrahera finansiella koncerner med internationell anknytning. Sverige skulle med en sådan reglering få strängare regler för sammansättningen av styrelsen i en bank än vad som gäller i t.ex. Danmark och Finland. Sammanfattningsvis anser Bankföreningen att det grundläggande syftet med en särreglering kan tillgodoses genom att begränsningar att vara ledamöter i bankens styrelse gäller för anställda i banken och dess dotterbolag. Bankföreningen föreslår sålunda en utformning av den ifrågavarande bestämmelsen i bankrörelselagen med denna innebörd.

I motion L205 av Stig Rindborg m.fl. (m) förordas en lösning beträffande regleringen av styrelsens sammansättning i bankaktiebolag som överensstämmer med Svenska Bankföreningens förslag. Enligt motionen beskär regeringens förslag kraftigt ägarens möjligheter att aktivt medverka i ledningen av ett bankaktiebolag, eftersom moderbolaget inte kan utse en styrelse som helt eller till övervägande del består av anställda där. I förhållande till gällande rätt är dock enligt motionen en viss ytterligare restriktivitet för anställda att vara styrelseledamöter i bankaktiebolag motiverad, eftersom sådana bolag numera ofta förlägger sin verksamhet till olika dotterföretag. Mot bakgrund härav och med hänsyn till intresset av styrelsens oberoende är det, enligt motionen, rimligt att inte heller anställda i bankaktiebolagets dotterföretag skall vara alltför vidlyftigt representerade i bankaktiebolagets styrelse. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om styrelsens sammansättning i bankaktiebolag (yrkande 1) och att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i bankrörelselagen i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 2).

Utskottet kan till en början instämma i synpunkten, som framförts av bl.a. Lagrådet, att överblicken över de nu framlagda förslagen skulle ha underlättats om ett bredare och mer sammanhållet lagkomplex lagts fram. Den lagtekniska lösningen att ta in de särskilda associationsrättsliga bestämmelserna för bankaktiebolag i ett nytt 9 kap. i bankrörelselagen bör därvid bara ses som ett provisorium. Från saklig synpunkt innebär dock, enligt utskottets mening, den nu aktuella delreformen en välkommen förenkling av de associationsrättsliga reglerna för bankaktiebolag. Vidare innebär förslaget, såvitt utskottet nu kan bedöma, en rimlig avvägning mellan de allmänna associationsrättsliga regler å ena sidan och de särbestämmelser å andra sidan, som i fortsättningen skall gälla för bankaktiebolagens del.

Vad gäller särregleringen angående styrelsens sammansättning i bankaktiebolag delar utskottet Svenska Bankföreningens och motionärernas uppfattning att regeringens förslag medför alltför långtgående begränsningar av den krets som får sitta i styrelsen, särskilt mot bakgrund av att bankrörelse i dag ofta bedrivs inom en koncern. Enligt utskottets mening finns det risk för att en utformning av regeln i enlighet med regeringens förslag skulle kunna försvåra för ett moderbolag i koncernen att utöva sin ägarfunktion i ett bankaktiebolag som utgör ett dotterbolag. Som Bankföreningen och motionärerna anfört finns det däremot från kontrollsynpunkt skäl att införa begränsningar – förutom för de anställda i banken – även för anställda i dotterbolag till ban-

ken, eftersom bankaktiebolag numera ofta synes förlägga sin verksamhet i olika dotterbolag.

Det anförda innebär att utskottet, med anledning av motion L205, förordar en utformning av särregeln om styrelsens sammansättning i bankaktiebolag i överensstämmelse med Svenska Bankföreningens önskemål. Den av utskottet föreslagna ändringen i regeringens förslag framgår av bilaga 2.

I övrigt tillstyrker utskottet regeringens lagförslag angående en ny associationsrätt för bankaktiebolag.

Lagen om försäkringsmäklare

I propositionen lämnas också ett förslag till en ändring i lagen (1989:508) om försäkringsmäklare. Propositionen i denna del grundas på Försäkringsmäklarutredningens förslag i betänkandet (SOU 1997:79) Försäkringsmäklare – en lagöversyn av Försäkringsmäklarutredningen.

Den föreslagna ändringen, som är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1999, utgör en anpassning till EG-rätten och innebär att en försäkringsmäklare som är registrerad i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får driva gränsöverskridande verksamhet i Sverige utan krav på registrering hos Finansinspektionen.

Vad som sålunda föreslås föranleder inga erinringar från utskottets sida, och utskottet tillstyrker regeringens lagförslag också i denna del.

Lagen om årsredovising i kreditinstitut och värdepappersbolag

Våren 1998 beslutade riksdagen vissa ändringar i aktiebolagslagens regler om aktiebolagens organisation m.m. (prop. 1997/98:99, bet. 1997/98:LU26, rskr. 257). Samtidigt beslutades vissa följdändringar, bl.a. i 2 kap. 1 §, 7 kap. 1 § och 9 kap. 1 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. Paragraferna kom emellertid att få en felaktig lydelse genom riksdagsbeslutet. Anledningen till detta var att lagförslaget i propositionen utgick från en felaktigt gällande lydelse av bestämmelserna. Ändringslagen rörande lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag träder i kraft den 1 januari 1999 (SFS 1998:772).

Utskottet lägger nu på eget initiativ fram ett förslag till justering av ändringslagen i enlighet med vad som framgår av bilaga 3.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *styrelsens sammansättning i bankaktiebolag* att riksdagen med anledning av motion 1998/99:L205 antar 9 kap. 10 § i regeringens förslag till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617), med den ändringen att paragrafen erhåller i bilaga 2 som *Utskottets förslag* betecknade lydelse,

2. beträffande *bankrörelselagen i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617), i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan,

3. beträffande *försäkringsmäklare*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1989:508) om försäkringsmäklare,

4. beträffande *regeringens övriga lagförslag*

att riksdagen antar regeringens förslag till

dels lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),

dels lag om ändring i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda,

dels lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

dels lag om ändring i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,

dels lag om ändring i jordabalken,

dels lag om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden,

dels lag om ändring i lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag m.m.,

5. beträffande *årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag*

att riksdagen antar av utskottet i bilaga 3 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1998:772) om ändring i lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

Stockholm den 12 november 1998

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

I beslutet har deltagit: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Rune Berglund (s), Henrik S Järrel (m), Marina Pettersson (s), Elizabeth Nyström (m), Roland Larsson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Viviann Gerdin (c), Ulf Nilsson (fp) och Raimo Pärssinen (s).

Av utskottet föreslagen ändring i regeringens
förslag till lag om ändring i bankrörelselagen
(1987:617)

1998/99:LU4
Bilaga 2

Regeringens förslag

Utskottets förslag

9 kap.
10 §

Ett bankaktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Fler-
talet av ledamöterna skall vara per-
soner som inte är anställda i banken
eller i företag som ingår i *samma*
koncern som banken.

Ett bankaktiebolag skall ha en sty-
relse med minst tre ledamöter. Fler-
talet av ledamöterna skall vara per-
soner som inte är anställda i banken
eller i företag som ingår i *en* koncern
där banken är *moderbolag*.

Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1998:772) om ändring i lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 §, 7 kap. 1 § och 9 kap. 1 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag i paragrafernas lydelse enligt lagen (1998:772) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 1998:772

Utskottets förslag

2 kap.

1 §

Utöver årsbokslut enligt 11 § bokföringslagen (1976:125) skall kreditinstitut och värdepappersbolag för varje räkenskapsår upprätta årsredovisning enligt denna lag.

I kreditinstitut eller värdepappersbolag som enligt 10 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 4 kap. 3 § första stycket lagen (1980:1103) om årsredovisning i vissa företag m.m. är skyldiga att ha auktoriserad revisor, skall även en finansieringsanalys ingå i årsredovisningen.

I kreditinstitut eller värdepappersbolag som enligt 10 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385), 4 kap. 3 § första stycket lagen (1980:1103) om årsredovisning i vissa företag m.m. eller 8 kap. 5 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar är skyldiga att ha auktoriserad revisor, skall även en finansieringsanalys ingå i årsredovisningen.

I kreditinstitut och värdepappersbolag som omfattas av lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, skall även en kapitaltäckningsanalys ingå i årsredovisningen.

7 kap.

1 §

Kreditinstitut och värdepappersbolag som är moderföretag och sådana finansiella holdingföretag som avses i 1 kap. 1 § andra stycket skall för varje räkenskapsår upprätta koncernredovisning enligt denna lag, om inte annat följer av 5 §.

För moderföretag som enligt 10 kap. 13 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1980:1103) om årsredovisning m.m. i vissa företag är skyldiga att ha auktoriserad revisor, skall även en finansieringsanalys ingå i koncernredovisningen.

För moderföretag som enligt 10 kap. 13 § aktiebolagslagen (1975:1385), 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1980:1103) om årsredovisning m.m. i vissa företag eller 8 kap. 5 § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar är skyldiga att ha auktoriserad revisor, skall även en finansieringsanalys ingå i koncernredovisningen.

För finansiella holdingföretag som avses i 1 kap. 1 § andra stycket och omfattas av lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, skall även en kapitaltäckningsanalys enligt 6 kap. 3 § ingå i koncernredovisningen.

9 kap.**1 §**

Bankaktiebolag, sparbanker, medlemsbanker och hypoteksinstitut skall minst en gång under ett räkenskapsår som omfattar mer än tio månader avge en särskild redovisning (delårsrapport) enligt denna lag. Detsamma skall gälla aktiebolag som omfattas av denna lag, om bolaget är skyldigt att ha auktoriserad revisor enligt 10 kap. 12 eller 13 § aktiebolagslagen (1975:1385).

Banker, kreditmarknadsföretag, hypoteksinstitut och värdepappersbolag skall minst en gång under ett räkenskapsår som omfattar mer än tio månader avge en särskild redovisning (delårsrapport) enligt denna lag. Detsamma skall gälla övriga aktiebolag som omfattas av denna lag, om bolaget är skyldigt att ha auktoriserad revisor enligt 10 kap. 12 eller 13 § aktiebolagslagen (1975:1385).